

# LATVIJAS UNIVERSITĀTE

Pedagoģijas fakultāte

1. līmeņa profesionālā studiju programma

Pirmsskolas izglītības skolotājs

**KRISTA EMBREKTA**

**Pašdarināto rotallietu loma 3-4 gadīgu bērnu emocionālajā attīstībā**

**Kvalifikācijas darbs**

Darba vadītājs

Lektore

\_\_\_\_\_

Akadēmiskais amats

M.g. Paed.

\_\_\_\_\_

Zinātniskais /  
akadēmiskais grāds

Baiba Brice

\_\_\_\_\_

Vārds, uzvārds

\_\_\_\_\_

Paraksts

RĪGA 2017

## Anotācija

Kvalifikācijas darba „Pašdarināto rotaļlietu loma bērnu 3-4 gadu emocionālajā attīstībā” mērķis ir:

Teorētiski un praktiski izziņāt pašdarināto rotaļlietu izmantošanas iespējas pirmsskolas vecuma bērnu emociju un jūtu veidošanās procesā.

Kvalifikācijas darbs sastāv no teorētiskās daļas, kurā tika skatīts emociju un jūtu jēdziens, dažādi jūtu veidi, kā arī emocionālās attīstības īpatnības pirmsskolas vecuma bērniem.

Studējot dažādu autoru darbus un iepazīstoties ar F.Frēbeļa, R.Šteinera un M.Montesori ieteikumiem, ņemot vērā domas un padomus, kā arī personīgo pieredzi, strādājot ar jaunāko pirmsskolas vecuma bērniem, veidojās teorētiskais pamatojums rotaļlietu būtībai.

Praktiskajā daļā tika veikts pētījums par pašdarinātās rotaļlietas vietu bērna dzīvē, meklētas atbildes uz vairākiem jautājumiem, kas saistīti ar rotaļu, rotaļlietu, bet īpaši ar pašdarinātās rotaļlietas vietu bērnu emociju veidošanās procesā.

Balstoties uz teorētiskajā daļā izteiktajām atziņām un, apkopojot praktiskajā daļā iegūtos rezultātus, darba autore izstrādāja ieteikumus pirmsskolas skolotājiem un vecākiem.

Atslēgas vārdi: runas attīstības sekmēšana, lelles, jaunākais pirmsskolas vecumposms.

## **Annotation**

The objective of the qualification work „The role of self-played toys in children's emotional development of 3-4 years”

” is: to inquire theoretically and practically the possibilities of using self-made toys in the process of formation of emotions and feelings by the preschoolers.

The qualification work consists of the theoretical part, where the concept of emotions and feelings and kinds of feelings, as well as the features of emotional development by the preschoolers.

Studies the works of several authors and making acquaintance with the recommendations of F. Froebel, R. Steiner and M. Montessori, regarding thoughts and guidances of others and the personal experience of working in a nursery school has made up the theoretical substantiation of the entity of such toys.

In the practical part of the work a questionnaire was carried out using a poll for nursery school teachers and parents of preschoolers to find out the style of toys and the style of playing with toys.

Leaning on the acknowledgments made in the theoretical part of the work and as a conclusion of the study of the results got in the practical part the author of this work has developed recommendations for nursery school teachers and the parents of preschoolers.

**Keywords:** promotion of development, toys, the youngest preschool age.

# Saturs

Anotācija.....	2
Annotation.....	3
Saturs.....	4
Ievads.....	5
1. Pētāmās problēmas teorētiskais raksturojums.....	7
1.1. Emociju un jūtu jēdziens, to pedagoģiskais skatījums.....	7
1.2. Dažādi emocionālie stāvokļi, jūtu veidi, to cēloņi.....	8
1.3. Pirmsskolas vecuma bērnu emocionālās attīstības īpatnības.....	9
2. Rotaļlietas pedagoģiski psiholoģiskais raksturojums.....	10
2.1. F.Frēbeļa atziņas par rotaļlietām.....	14
2.2. Marijas Montesori ieteiktie rotaļu materiāli.....	15
2.3. R.Šteinera uzskati par rotaļlietu.....	16
2.4. Citu autoru rotaļlietu ieteikumi par rotaļlietām.....	17
3. Industriāli izgatavoto rotaļlietu ietekme uz bērna personības attīstību.....	19
4. Pašdarinātās rotaļlietas pozitīvā ietekme uz bērna emocijām un jūtām.....	21
5. Pētījums par rotaļlietu un bērna rotaļāšanās stilu.....	23
5.1. Datu apstrāde un interpretācija.....	23
5.2. Ieteikumi vecākiem, pedagogiem un pārējiem interesantiem, lai veicinātu bērnu emociju veidošanu.....	34
Secinājumi.....	35
Izmantotās literatūras saraksts.....	36
Pielikums.....	37

## Ievads

Bērns ienāk pasaulē un ierauga pasauli tādu, kādu mēs, pieaugušie, esam to radījuši- ļaunu vai labu, priecīgu vai bēdīgu, steigas pārņemtu vai mierīgu pārdomu pilnu.

Bērņības laiks ir dots tikai bērniem, un tas viņiem pilnvērtīgi ir jāizdzīvo. Ar mātes pirmo smaidu, tēva acu skatienu, ar pirmo rotaļlietu. Kad mēs liekam bērniem pārāk ātri pieaugt, mēs laupām viņiem iespēju attīstīt sevī tās īpašības, kuras raksturīgas tikai attiecīgajam vecumam.

Bārbijas, teletūbiji, mikimausi, dinozauri, betmeni, pārcilvēki, tarzāni. Tomaguči rotaļlietas- nomirst, atdzīvojas, nomirs atkal. Fērbijis pīkstēs, kamēr izbeigsies baterijas. Tas tik ļoti atvieglo mātei mājas soli, ka viņa pie bērna pieies retāk.

Savukārt televizora priekšrocības tiek piedāvātas kā brīnišķīga izklaide, dzīves pieredzes smelšana, jaunas informācijas ātra un ilustratīva ieguve. Tomēr pētījumi liecina par pretējo (1; 2-311.lpp.). Televīzijas iespaidā:

- bērni neprot kontaktēties;
- ar grūtībām stāsta notikumus loģiskā secībā;
- neprot spēlēties un izdomāt jaunas spēles;
- jautā īstenību ar televīziju;
- apgūst muļķīgu un agresīvu rīcību un vārdu krājumu.

Nemot vērā visus šos faktus, izveidojusies situācija, ka palīdzēt varam sev tikai mēs paši. Kaut ko uzskatot par nelabvēlīgu un noliedzot, ir jābūt skaidram-ko likt vietā.

Studējot latviešu autoru darbus- A.Dēķena, M.Štāla, J.Studenta, O.Svennes, iepazīstoties ar F.Frēbeļa, M.Montesori, R.Šteinera ieteikumiem, ņemot vērā P.Redkina, K.Ušinska domas un padomus, kā arī personīgo pieredzi, strādājot ar pirmsskolas vecuma bērniem, veidojās teorētiskais pamatojums šādu rotaļlietu būtībai.

Lai arī Latvijā ir ļoti daudz literatūras gan par rotaļu, gan arī par rotaļām un spēlēm, tad rotaļlieta un tās pedagoģisko vērtību apzināšana sevišķu interesi speciālistos izraisījusi nav.

Tajā pašā laikā personīgā pieredze rāda, ka daudziem vecākiem, kolēģiem un interesantiem nav nekāda priekšstata par pašu gatavoto rotaļlietu, daudzi tādu nav pagatavojuši, izmantojuši rotaļām un nepazīst pārdzīvojumus, ko spēj sniegt šāda rotaļlieta.

Pieaugušais ir tas, kurš to māca bērnam ar personīgo priekšzīmi. Bērns caur atdarināšanu to nes tālāk- savā rotaļu un leļļu pasaulē. Šeit tiek izspēlēta visa emociju gamma- tas, kas redzēts un izjūsts apkārt: no vienkāršām emocijām (3,323.lpp)- prieka, smiekliem, asarām, dusmām, līdz dziļākām jūtām (3,323.lpp)- pārdzīvojumiem, līdzjūtībai, atteiksmi.

**Pētījuma objekts:**

3-4 gadīgu bērnu rotaļnodarbība ar pašdarinātajām rotaļlietām

**Pētījuma priekšmets:**

3-4.gadu bērnu emociju veidošanās process, izmantojot pašdarinātās rotaļlietas

**Darba mērķis:**

Teorētiski un praktiski izziņāt 3-4 gadīgu bērnu emocionālo attīstību rotaļās ar pašdarinātajām rotaļlietām

**Darba uzdevumi:**

1. Izpētīt pedagogu un psihologu atziņas par bērnu emocijām
2. Izziņāt pašu darināto rotaļlietu nozīmi bērnu attīstībā
3. Analizēt teorētisko literatūru par bērna attīstību 3-4 gadu vecumā
4. Izstrādāt ieteikumus vecākiem un pirmsskolas skolotājiem rotaļlietu izgatavošanā pirmsskolas vecumā
5. Vecāku intervēšana par pašdarinātajām rotaļlietām
6. Noteikt pašdarināto rotaļlietu vietu bērnu rotaļu pasaulē gan teorētiskajā aspektā, gan situāciju izpētē

**Pētījuma bāze:**

Pētījums notiek Rīgas PII "xxx", kurā piedalījās 14 bērni un viņu ģimenes. Uz anketas jautājumiem atbildēja arī 4 pirmsskolas skolotājas. Pētījums ilgst četrus mēnešus.

**Izmantotās metodes:**

Teorētiskā:

- Pedagoģiskās un psiholoģiskās literatūras teorētiskā analīze.

Empīriskās:

- Anketēšana,
- Aptauja
- Novērošana
- Pārrunas

# 1. Pētāmās problēmas teorētiskais raksturojums

## 1.1. *Emociju un jūtu jēdziens, to pedagoģiskais skatījums*

Emocijas ir reālās dzīves īstenības atspoguļojums, kurš izpaužas pārdzīvojumu formā. Emocijas un jūtas ir veids, kādā cilvēks pārdzīvo savu attieksmi pret apkārtējo sabiedrību, pret citiem cilvēkiem un viņu rīcību, pret savu darbu, sevi pašu, pret dzīvo un nedzīvo dabu. Ar emociju un jūtu palīdzību parādās, kā cilvēka vajadzības tiek vai netiek apmierinātas. Patika un nepatika, prieks, bailes, savīļņojums un prieks- tie visi ir dažādu jūtu vai emociju piemēri.

„Emocijas” (franču emotion<latīņu emovere- satraukt, savīļņot)- jūtas, pārdzīvojums, satraukums (dusmas, bailes, prieks utt.) (12.).

Jūtas un emocijas ir savstarpēji cieši saistītas, jo jūtas veidojas un attīstās, pamatojoties uz emocijām. Emocijas piemīt arī dzīvniekiem (ne velti saka: nikns kā vērsis, bailīgs kā zaķēns utt.). Taču cilvēka dzīves veids un darbības īpatnības nosaka viņām citu emociju raksturu un to izpausmes formas, ievērojot attiecīgo situāciju un konkrētos apstākļus. Ja dzīvnieku emocijas ir iedzimtas, tad cilvēkam iedzimtās emocijas attīstās sociālajā vidē un izpaužas kā tiešās reakcijas uz apkārtējās vides parādībām. Emocijas ir pēkšņas. Jūtas ir stabilas, ilgstošas. Jūtas kā īpaša attiecību forma pret pasauli piemīt tikai cilvēkiem: darba prieks, sirdsapziņas pārmetumi, zinātkāre, Dzimtenes mīlestība u.c.. Psihologs A.Vorobjovs uzskata, ka „Cilvēkam ir ne tikai vesela zināšanu sistēma par apkārtējo pasauli, bet arī izveidojušos sakari ar šo pasauli subjektīvo vērtēšanas sistēma. Psiholoģijā cilvēka subjektīvo pasaules vērtēšanas sistēmu sauc par jūtām. Jūtu priekšmets var būt jebkuras lietas vai parādības. Tajos gadījumos, kad cilvēks tieši tiek ar jūtu priekšmetu, viņā aktualizējas sakaru ar šo priekšmetu subjektīvais vērtējums tas ir, jūtu pārdzīvošanas process. Sakaru un jūtu priekšmetu subjektīvās vērtēšanas aktualizācijas procesu sauc par emociju. (3,323.lpp)

Cilvēces vēsturiskās attīstības laikā daudz tika pievērsta uzmanība tam, ka bez priekšmetiskajām parādībām (daba, cilvēki, lietas) eksistē dažreiz grūti izskaidrojamas lietas, pārdzīvojumi un izturēšanās tajos, attieksmes, attiecības starp cilvēkiem.

Pirmo monogrāfiju par emocijām uzrakstīja R.Dekarts- „Dvēseles kaislība(1649)”, kā autors centās pamatot jūtu rašanos no fizioloģiskā viedokļa. Cilvēka jūtas pētījuši filozofi Loks, Helvēcijs, Didro, A.Smīts, Ruso u.c. 20gs. ārsti,- pedagogi un psihologi tālāk pētījuši cilvēka emocionālo pasauli.

Uz dažādu teoriju un virzienu fona ar paliekošu vērtību izceļas arī latviešu autori: O.Svenne, A.Dauge, K.Dēķens, J.A.Students.

Students aprakstījis tos mazā bērna pārdzīvojumus, kas raksturīgi ar savu straujumu, tas ir afektus. Par augstāko pirmsskolas vecuma bērna tīksmes pakāpi viņš uzskatīja prieka afektu. „Prieka afekts šī vārda patiesajā nozīmē bērņā rodas tad, kad labam organisma stāvoklim pievienojas patīkami ārējie iespaidi, kas modina interesi, pilnveidot priekšstatus par attiecīgo parādību un motivē darbībai. (5, 735.lpp)

O.Svenne uzskata, ka nomezdami ikdienas dzīves važas, mēs paceļamies citā pasaulē, kur sevī radām tādu sajūtu uzplūdumu, kurš vismaz uz acumirkli nosedz dzīves tumšās puses (6.)

K.Dēķens ir rakstījis par to, kā vide un apkārtnē ietekmē cilvēku, īpaši jau bērnu emocionāli (13.)

Latviešu pedagogs un psihologs Dz.Meikšāne izteikusi atziņu, ka emocionalitāti aplūkot tikai kā psihisku funkciju būtu pārāk vienkāršoti. Tā ir personības iezīme, kas kopā ar personības vērtībām iegūst savu sociālo virzību, saturu un formu (14,166.lpp) Tādēļ ir ļoti svarīgi apzināties, ka visa pamatā ir tas, kādu apkārtējo pasauli bērns redz- vai tā ir ļauna, vienaldzīga, naidīga un noraidoša, vai skaista, priecīga, iejūtīga un laipna.

## ***1.2. Dažādi emocionālie stāvokļi, jūtu veidi, to cēloņi***

Cilvēku dzīvi padara krāsainu emocijas un jūtas. Gaišs emocionāls stāvoklis kāpina enerģiju, darboties gribu, rada panākumus mācībās un darbā, bet drūmu noskaņojumu sasaista, padara pelēcīgu, mazina interesi un vēlēšanos darboties.

A.Vorobjovs (3,323.lpp) cilvēka sakaru ar pasauli, kurā viņš dzīvo, klasificē subjektīvos vērtējumos, izdalot zemākās un augstākās jūtas.

Zemākās jūtas ir saistītas ar cilvēka dabisko vajadzību apmierināšanu- ēdienu, ūdeni, tās nosaka cilvēka fizisko stāvokli- veselību vai slimību, viņa pašsajūtu.

Augstākās jūtas ir saistītas ar garīgo dzīvi un ar attiecībām, tās var iedalīt 4 grupās (3. 323.lpp):

- Morālās (tikumiskās jūtas),
- Intelektuālās,
- Praktiskās,
- Estētiskās.

**Morālās jūtas**- pienākuma, atbildības un draudzības jūtas, kuras pieaugušajiem ar savu paraugu būtu jāieaudzina bērniem jau no mazotnes. Veidojoties cilvēka pasaules uzskatam, nostiprinās tādas jūtas, kā biedriskums, patriotisms, sirdsapziņa.

**Intelektuālās jūtas**- rodas cilvēka izziņas darbībā, piešķirot tai zināmu emocionālu nokrāsu. Veicot kādu no intelektuālajām darbībām vai pārdzīvot apmierinājumu vai neapmierinājuma sajūtu.

**Praktiskās jūtas**- izpaužas cilvēka darbībā un aktivitātē. Darbības process tiek pārdzīvots strādājot fizisku darbu, mācoties, rotaļājoties, nodarbojoties ar mākslu, zinātni. Pozitīvas praktiskās jūtas vajadzētu audzināt jau no mazotnes, kā pamatu ņemot pieaugušā un bērna kopīgu darbošanos. Viens no rādītājiem tam, vai bērns ir gatavs skolas gaitām, ir bērna izturēšanās rotaļās un spēlēs. Sadarbība ar citiem bērniem, spēja atrisināt konfliktsituācijas.

**Estētiskās jūtas**- rodas uztverot skaisto sev apkārt. Tām attīstoties var rasties vēlēšanās pašam kaut ko radīt. Augstākā pakāpe ir mākslas darba tapšana. (3,323.lpp)

Veicot kādu darbību, mācoties, rotaļājoties, lasot grāmatu aplūkojot mākslas darbus, klausoties mūziku, cilvēks jūt kādu pārdzīvojumu. Jau mazā bērņā novērojama sevišķa dzīvības izjūta, kas svārstās starp tīksmi un netīksmi, patiku un nepatiku. Šīs jūtas pārmaina organisma dzīvības procesu norises un izpaužas dažādos ķermeņa simptomos. Uz zināmu laiku tie piešķir noteiktu krāsainību visai cilvēka darbībai un izpaužas gan dažādos noskaņojumos, gan afekta stāvokļos.

### ***1.3. Pirmsskolas vecuma bērnu emocionālās attīstības īpatnības***

Cilvēka attīstība ir nepārtraukts process, kura kvantitatīvās pārmaiņas periodiski nomainās ar kvalitatīvām organisma struktūras un funkciju pārmaiņām.

Attīstības pedagoģijā pieņemts šāds vecumposmu iedalījums:

- 1) 0-3 g.- agrā bērnība;
- 2) 3-6 (7) g.- pirmsskolas posms (vidējā bērnība);
- 3) 6 (7)- 10(11) g.- jaunākais skolas posms (vēlā bērnība);
- 4) 10 (11)- 15(16) g.- vidējais skolas posms (pusaudži);
- 5) 15 (16)- 18(19) g.- vecākais skolas posms (agrā jaunība) (22,)

Emocionālos un izziņas procesus bērns bagātina, mācoties izprast pasaules attēlojumu daiļliteratūrā, mākslā, mūzikā, dejā, kustībās. Tādēļ vēl jo svarīgāk pieaugušajiem apzināties, kādu emocionālo pasauli viņi ap sevi rada, ko no tās var pārņemt bērni.

Viens no veidiem, kā noturēt bērnu bērniības pasaulē pēc iespējas ilgāk ir rotaļa un tai pareizi izvēlēta rotaļlieta. Īpaši, ja šī rotaļlieta pauž pieaugušo attieksmi- mīlumu, labas domas, maigumu.

Rotaļlieta kļūst ne tikai labs brīvā laika kavēklis, bet tā veic arī daudzas citas funkcijas. Ja ir nepieciešams, tā spēj pat dziedināt. Lielākā pedagoģiskā vērtība ir tām rotaļlietām, kuras tapušas ar pieaugušā gādību vai pieaugušā un bērna sadarbības procesā, kā arī bērna paša gatavotajām rotaļlietām. Tām ir nezūdoša vērtība, jo tajās ielikts daudz- pozitīvas domas, laiks, mīlestība un daļiņa no sevis.

## **2. Rotaļlietas pedagoģiski psiholoģiskais raksturojums**

Rotaļlieta jau no vissenākajiem laikiem ir bijusi uzticama bērnu rotaļu līdzdalībniece. Tā rada bērnam prieku un uzjautrina to, tā palīdz realizēt iedomāto sižetu, tā māca, audzina un ietekmē emocionāli.

Rotaļlieta veidojusies un mainījusies kopā ar sabiedrību, un to iespaidojusi sabiedrisko attiecību maiņa. Rotaļlietas rašanās vēstures pētījumi liecina, ka tā eksistējusi jau pirmatnējā sabiedrībā. Jau vissenākajos kultūras laikmetos bērni gatavojuši rotaļlietas no dažādiem tuvumā esošajiem priekšmetiem, kā arī izmantojuši dabiskos materiālus. Piemēram, lelles tika darinātas no kukurūzas vālītes.

Antīkā kultūra deva bērniem interesantas rotaļlietas, no kurām daudzas vēlāk kļuva par pirmo paraugu mūsdienu rotaļlietām. Ēģiptiešu kapenēs saglabājušās ādas bumbas, koka dzīvnieki, arī lelles. Senie grieķi un romieši kļuva slaveni ar savām ziloņkaula rotaļlietām. Pēc arheoloģiskajiem izrakumiem, senajiem pieminekļiem un rakstiem var uzzināt, ka rotaļlietas vienmēr atbildušas audzināšanas mērķiem. Attīstoties rūpniecībai, sākās arī rotaļlietu rūpnieciskā ražošana. Bagātās šķiras bērnu privilēģiju bija dārgas porcelāna lelles zīda kleitās, tām piederošas smalkas mēbeles un elegantas trauku servīzes. Ja salīdzina 20.gs.sākuma un beigu rotaļlietas, tad var pārliecināties par bērnu nemainīgo cenšanos atainot rotaļā apkārtējo vidi. Tāpēc ir ļoti svarīgi, lai pieaugušie, rotaļlietu izvēlētos, novērtētu tās audzinošo nozīmi un ar tās palīdzību veidotu pareizu attieksmi pret cilvēkiem, darbu un dabu.

19.gs. rotaļas izpēti un pirmās atziņas par rotaļlietu izteikuši F.Šillers, G.Spensers un V.Vundts. ( 16,912.lpp.) Rotaļa ir visizplatītākā dzīves parādība, bet rotaļlietas pirmsākumus var saistīt ar mākslas parādīšanos. F. Šilleram šie jēdzieni saistās ar estētisku darbību, G.Spenseram ar estētisku baudījumu. Ja G.Spensers, pētot rotaļlietu, iekļauj tajā galvenokārt cilvēka bioloģiskos aspektus, tad V.Vundts te saskata sociāli vēsturiskos aspektus.

Kā nobriedušu psihisko spēju atspoguļojumu darbības ar rotaļlietu saskatīja K.Ušinskis Krievijā, Dz.Selli, K.Bjutlers un V.Šterns-Rietumos. Rotaļu viņi saistīja ar iztēles, fantāzijas parādīšanos, bet citi (Dz.Djūns, A.U.Sikorskis)- ar domāšanas attīstību tādējādi rotaļas darbība tiek sadalīta atsevišķās bērna spējās: domāšana+ uztvere+ atmiņa+ iztēle.

20.gs.20.-40.gados Latvijā par rotaļām un rotaļlietu lomu bērnu attīstībā raksta A.Dēķens, M.Štāls, J.Students, O.Svenne.

M.Štāls (4,350.lpp) uzsver, ka rotaļas attīstības avots ir bērna dabiskie iekšējie spēki. Rotaļlietas izvēle ir dvēseles kvalitāte, kura dota katram bērnam. Bērns rotaļājas ar smiltīm, ceļ celtnes un iztēlē redz pieaugušā celtās mājas. Viņš gatavojas savas dzīves vēlākajiem posmiem. Rotaļa ir brīva tad, ja to netraucē pieaugušais.

J. Students (5, 735.lpp) raksta, ka viena no pirmajām rotaļlietām, kur bērna iztēle saistās ar reālu tēlu, ir lelle. Lelles bērni agri guldina, ēdina, tin, mazgā. Pieaugušie, rotaļājoties kopā ar bērnu, parāda visas rotaļa darbības. Bērns mācās no pieaugušā.

O.Svenne (6.) salīdzina rotaļlietas ietekmi uz mazo bērnu ar mākslas ietekmi uz pieaugušo cilvēku. Ļoti svarīga, neatņemama mazā bērna darbošanās ir rotaļa. Ja pieaugušie mākslā rod estētisku baudījumu un sava gara brīvības pilnību, tad bērniem, kuriem mākslas izjūta vēl nav tik izteikta, ir iespēja šīs vēlmes apmierināt rotaļās, kuras ir visu mākslu pirmveids. Pieaugušie mākslā, bērni rotaļās- abi cenšas pārdzīvot estētisku baudu. O.Svenne uzsver, ka rotaļās bērns iegūst visplašāko brīvību, dod brīvu vaļu savai fantāzijai un pašdarbībai.

Vislabākās rotaļlietas, pēc O.Svennes domām ir, ir tās, kuras padodas dažādā pārmaiņām. Jo vieglāk no rotaļlietas dabūt gribēto, jo veiksmīgāk, tā ir izvēlēta. Rotaļu automobīlis ir tikai auto, kuru ātri salauž gabalos, un salikt atpakaļ bieži vien nav iespējams. Bet, piemēram, kāds čiekuriņš vai koka gabaliņš var kļūt par cilvēku, zirgu, kuģi- par visu, ko bērns vēlas.

O.Svenne uzsver, ka nevajag bērnu aizbarikādēt ar rotaļlietām. Nabadzīgo ļaužu bērni iztiec ar dabas ražojumiem, kuri labāk attīsta bērna iztēli un fantāziju. Turīgās ģimenes parasti bērnu apkrauj ar dārgām un sarežģītām rotaļlietām, kuras bieži vien neatrod savu pielietojumu un vienkārši mētājas.

Smadzeņu darbības regulēšanai jau pirmajos gados nevajag rūpīgi izvēlēties rotaļlietas, uzsver O.Svenne. Labāk izvēlēties mazāk, bet bērna izpratnei piemērotas lietas, nekā bez atlases

un kritikas sapirkst raibas un ātri plīstošas mantas. O.Svenne atzīmē, ka bērns nedrīkst kļūt izklaidīgs, viņa garīgās spējas pieaugušais nedrīkst saskaldīt. Bērnam agri jāsāk vingrināties patstāvīgi un ilgāk laiku pievērst savu uzmanību vienam priekšmetam. To var panākt, darbojoties ar 2-3 rotaļlietām, nevis mainot tās citu pēc citas. Raiba rotaļlietu virkne rada sajukumu un pārsātināšanos, laupīdama prieku par paša panākumiem.

Liela ir bērna vēlēšanās atdarināt pieaugušo pasauli, un to bērns spēj rotaļājoties. Tas viņā rada priecīgu un možu noskaņojumu, dzīves prieku veido bērna jūtas, personību, palīdz bērnam vispusīgi attīstīties. Mīļākā rotaļlieta, ja tā vienmēr ir līdzās, rada drošības sajūtu. Pieķeršanās kādai rotaļlietai var liecināt par jūtu pastāvīgumu, kas nākotnē veidos attiecības ar cilvēkiem.

J.Students (7, 329.lpp) raksta par prieka izpausmēm, kuras pārņēmušas bērnu, kurš rotaļājas. Cik bieži var vērot bērna seju smaidu un dzirdēt smieklus tieši tad, kad bērns rotaļājas vai nu viens pats, vai kopā ar citiem bērniem. Rotaļlieta var kļūt par drauga aizvietotāju, kurš nepazīst ļaunumu.

Rotaļlieta uz bērnu iedarbojas arī terapeitiski, ārstnieciski. Rotaļā bērns „izdzīvo” visu, kas viņā sakrāties: dusmas, bailes, naidu; viņš pieņemas spēkā un drosmē. Ķēniņa kronis galvā veicina dzīvības spēkus viņā. J.Students (7,329.lpp) atzīmē, ka bērns grib būt lielāks un stiprāks, nekā viņš ir, ar žilbinošu apģērbu un zobenu pie sāniem.

Ar rotaļlietas palīdzību bērns izrāda savas jūtas, attieksmi un iepazīst sevi. Tāpēc rotaļlieta nedrīkst būt sarežģīta, tai jāatbilst bērna vecumam un attīstības līmenim. Pedagoģs un psiholoģs J.Plotnieks (8.) iedalījis svarīgākās rotaļlietas funkcijas:

Rotaļlieta:

- audzina;
- māca, dod zināšanas;
- iepriecina, rada emocijas;
- veicina saskarsmi, kolektīvismu, empātiju;
- rada pašapziņu;
- veicina fantāziju, iztēli, radošo darbību;
- attīsta sajūtas, uztveri, atmiņu un domāšanu.

Rotaļlietā bērnu interesē viss jaunais, neparastais. Īpaši viņš ieklausās skaņās, kuras rodas burzot papīru, ūdens piles, kuras pil. Tāpat viņu interesē smiltis, kuras dažreiz ir auksts vai silts, bet, ja tās sajauc ar ūdeni, kļūst citādas. Arī smaržo smiltis interesanti. D.Lieģeniece (9, 32.lpp) atzīmē, ka bērns māca pats sevi cauri rotaļlietai- eksperimentējot. Viņš izpēta dažādas iespējas,

kā darboties ar priekšmetiem apkārtējā pasaulē un iepazīst viņu īpašības. Viņš attīsta savas sajūtas. Ja kaut ko iemet ūdenī, tas paliek slapjš. Apaļas lietas ripo, bet četrkantīgas nē. Akmens ir ciets, bet aitas vilniņa maiga, mīksta. Papīra burzīšana rada troksni, bet, ja burza audumu, trokšņa nav.

Ir interesanti sagrupēt tādas lietas, kuras atrodas, piemēram, mājās vai dabā- zariņus, akmeņus, papīrus, bumbas, karotes. Šīs lietas var likt arī kaut kur iekšā, ņemt ārā, sarindot un sagrupēt. Vienlaikus bērns iemācās, kas ir liels un mazs, kas apaļš, kas stūrainis. Bērns vispirms izpēta un tad rotaļājas. Tas ir ilgs process, kas turpinās visu pirmsskolas periodu un vēl ilgāk. Tas nepieciešams, lai bērns sagatavotos vēlākajai lasīšanai un rakstīšanai.

Rotaļlietai- jābūt ar mērķi;

Jāizsauc bērnam emocijas un darbība.

Iepazīstoties ar K.Dēķena, O.Svennes, J.Štāla darbiem, var secināt, ka ar rotaļlietas palīdzību:

1. Veidojas pozitīva attieksme pieaugušajiem pret bērnu- pieaugušais tuvojas bērnam, tas kļūst atvērtāks, brīvāks. Veicina bērna māksliniecisko, radošo darbību, komunikāciju. Novērš agresivitāti.
2. Pilnveidojas emocijas, attīstās jūtas- izspēlē agresiju, sliktās emocijas, kuras izlieto rotaļā, nevis pret vienaudžiem. Kopā ar rotaļlietu nejūtas apdraudēts, jo pats pārvalda situāciju.
3. Iepazīst reālo dzīvi- sižeta- lomu rotaļās pielieto priekšmetus un piederumus, kurus redzējis frizētavā, poliklīnikā, veikalā. Bērns iegūst pieredzi un paškontroli- nebaidīties no tām reālajā dzīvē.
4. „drīkst” un „nedrīkst” robežas pārbaude- šaujāmieroči un agresija. Bērns iepazīst reāli pieļaujamās robežas- aizliegumu un visatļautību. Bērns mācās atšķirt šīs kategorijas.
5. ES veidošanās, sevis iepazīšana- bērniem, kuriem ir maza pašvērtības sajūta, nepieciešamas rotaļlietas, ar kurām viegli manipulēt- ieteicami dabas materiāli, vieglas konstrukcijas.

6. Paškontroles attīstīšana- notiek abpusēji kā atbildība par pieņemto lēmumu, izvēli, kuru var veikt bez pieaugušo palīdzības, uzticēšanās bez kontroles. Īpašā vietā šeit ir rotaļlietu sakārtošana.

### **2.1. F.Frēbeļa atziņas par rotaļlietām**

Izsekojot rotaļlietas vēsturiskajai attīstības gaitai, var redzēt, ka daudzi autori izteikuši pamatotus viedokļus par rotaļlietas būtību un tās nozīmīgumu.

Pazīstami ir vācu pedagoga F.Frēbeļa uzskati, ka bērna audzināšanai ir jābūt elastīgai un pielaidīgai, bet nevis noteicošai un pamācošai. F.Frēbeļa filozofijas un pedagogijas pamatā ir uzskats par cilvēka pirmatnējās dabas nesamaitātību. Darbojoties ar lietām un priekšmetiem, bērns izzina to īpašības, formas un funkcijas, tādā veidā iepazīst un apgūst vispārīgos dabas likumus. F.Frēbelis (10, 203.lpp) nepieļāva rotaļlietu nejaušu izvēli un prasīja, lai tā būtu plānveidīga un sistemātiska. Viņš radīja rotaļlietu izraudzīšanās sistēmu, kurai jākalpo vispusīgai bērna attīstībai. Iepazīšanās sākas ar vienkāršāko. Pirmās rotaļlietas ir bumba, klucītis, balons. Šos priekšmetus F.Frēbelis uzskatīja par vismīļākajām bērna rotaļlietām, lai gan saskatīja tajās arī simbola un mistikas raksturu. Tā, piemēram, bumba izsaka lietu vienotību un nedalāmību un simbolizē to likumsakarības. Ja bērns ir iepazinies ar bumbas īpašībām un funkcijām, tad viņš var arī uztvert Visuma, dabas un pasaules likumsakarības. F.Frēbelis ieteica izgatavot izturīgas rotaļlietas, lai bērns tās nevarētu sabojāt pat tad, ja viņš neuzmanīgi apietas ar tām. F.Frēbeļa rotaļlietām piemita tādas īpašības, ka tās varēja izmantot dažādās rotaļās. Vislielāko lomu F.Frēbelis ierādīja pasakām un ieteica daudz izmantot rotaļas, kurās tika dziedāts- tas pievērs uzmanību bērna jūtu attīstībai. F.Frēbelis neparedzēja mācību priekšmetu ienākšanu pirmsskolā, bet lielu uzmanību viņš pievērsa praktiskajiem darbiem, iesakot bērniem pašiem sev pagatavot rotaļlietu. Rotaļlietā parādījās skaistuma elementi.

Mūsdienās ir tendence agri trenēt intelektu, ko nosaka arī rotaļu tirgus attīstība. Arī F.Frēbeļa izstrādātā spēļu metode veicina pirmsskolas vecuma bērnu radošā intelekta attīstību. Savos uzskatos viņš vadījās no pieņēmuma, ka bērnam vispirms jāsaprot veselais, tikai pēc tam jāpāriet uz atsevišķa izzināšanu. Bērnam dod rotaļlietas ar bumbu, tad ar kubu un vēlāk ar kubu, kurš sastāv no 8 kubiņiem. Tā bērnos tiek ieaudzināta matemātiskā loģiskā domāšana. Bērnam neatliek nekas cits, kā vien izprast to, ko pieaugušie domās saista ar šo kubu. Šajā procesā uztveres spējas saistās ar konkrētiem domāšanas principiem, kuri, lai gan stipri un pareizi matemātiskas sfērā, mazam bērnam ir pārāk vienpusīgi. Šī vienpusība noved pie bērna domu un

jūtu nabadzības. Bērnam no abstraktās uztveres tiek piedāvāts tā saucamais attīstības materiāls, kas savā būtībā nesasniedz mērķi. Radošās spējas neattīstās, jo bērna uztvere tiek piesātināta ar jau gataviem, patstāvīgi izmantojamiem spēļu materiāliem.

## ***2.2. Marijas Montesori ieteiktie rotaļu materiāli***

Ārste un pedagoģe M.Montesori (23, 64.lpp) secināja, ka bērnu garīgajai attīstībai ir svarīgi, lai viņi iemācītos saprast.

M.Montesori bērna attīstību saista ar 4 uzdevumiem-

- Muskuļu jeb fizisko attīstību;
- Sajūtu jeb prāta un domāšanas attīstību;
- Valodas attīstību;
- Sociālo jūtu un morālās gribas attīstību.

Sajūtu attīstībai tiek piedāvāts speciāls didaktiskais materiāls. Tā četru veidu cilindri (pa 10 lielumiem katrā komplektā) jāsakārto atbilstošos caurumos. Bērns ar pirkstu galiem izjūt cilindru lielumu jeb lielumu pakāpenisko pieaugumu. Šo lielumu atšķirība saskata arī ar acīm. Cilindru vingrinājumu komplekss paredz-

- Pirkstu muskuļu attīstīšana;
- Taustes sajūtīgumu;
- Redzes sajūtas attīstīšanu;
- Priekšstatu veidošanu par formu.

M.Montesori sensorajā audzināšanā materiāls tiek piedāvāts arī dzirdes, ožas, redzes u.c. sajūtu attīstīšanai. Materiāli- rotaļlietas izvietotas grupās tā, lai bērns pats tos var izvēlēties. Šiem materiāliem nav ierobežota ne izvēles brīvība, ne laiks. M.Montesori didaktiskais materiāls ir ceļš uz koncentrēšanos bērna dzīvē. Šī taustes, redzes un dzirdes piepūle prasa no viņa stipru koncentrēšanos. Tā kā materiāli ir bērna spējām piemēroti, pieaugušo palīdzība nav nepieciešama. M.Montesori audzināšanas principi balstās uz patstāvības un pašdarbības attīstību bērnā. Tie māca inteligenci.

M.Montesori ir radījusi bērniem īpašu vidi, kur bērns var trenēt visas savas fiziskās un garīgās funkcijas, veidot savu garīgo vienotību un vispusīgi attīstīties. Sakārtot sagatavojošo vidi, bērns mācās sistematizēt savu iepriekšējo pieredzi. Saprāta būtība slēpjas spējā prast sistematizēt un pretstatīt. Materiāli atbilst centieniem kustēties. Mazs bērns iepazīst savu

ķermeni, pilnveidot acu, roku, kāju koordināciju, kas sekmē ar vien precīzāku un harmoniskāku kustību rašanos. Pasaule tiek iepazīta caur kustībām. Kustības, saskaņotas ar iespaidiem un sajūtām, rada garīgās attīstības pamatu. Patstāvīgi darbojoties ar materiālu, bērns iegūst dažādas iemaņas. M.Montesori bāzējas uz ārējo jūtu iespaidiem- radot materiālus, sniedz sistemātisku vingrinājumu sēriju, kuri sagatavoti bez izmantošanas nākotnē. M.Montesori sagatavo bērnu rītdienai, bet neparedz nākotni. Viņa pievērš lielu vērību praktiskajai dzīvei, bet negatīvi izturas pret bērna fantāzijas izkopšanu.

M.Montesori materiāli atbilst bērna spontāniem un nepiepildāmiem centieniem. Motorika, kas virzīta uz didaktiskiem mērķiem, ietekmē vispārējo, emocionālo, runas un sociālo attīstību. Pateicoties materiālu lielajai pievilcībai, bērns iegūst interesi par priekšmetiem. No ziņkārības un saskarsmes prieka ar materiāliem viņam rodas iekšēja motivācija, kura palīdz izprast pasauli. Viņš cenšas ar visu tikt galā pats.

### **2.3. R.Šteinera uzskati par rotaļlietu**

Vērā ņemami ir Valdorfskolas dibinātāja R.Šteinera uzskati par rotaļlietām. Jau 1907.g. publicētajā apcerējumā "Bērna audzināšana" viņš pievērš vecāku un audzinātāju uzmanību rotaļlietu būtībai: „Mūsu materiālistiskajā laikā maz ir labu rotaļlietu. Laba rotaļlieta, piemēram, ir tā, kurā pie divām pārbīdāmām koka līstītēm piestiprināti divi kalēji, kas, viens otru pagriezušies, kaļ kādu priekšmetu. Šo rotaļlietu vēl šur tur uz laukiem var nopirkt. Ļoti labas ir arī tā bilžu grāmatas, kuru figūras kustināmas apakšā aiz aukliņām tā, ka bērns pats nedzīvo bildi var pārvērst dabīgā attēlā, tas viss rada bērna orgānos iekšējo rosmi, un rosme tad veido orgānu pareizās formas.” (11, 38.lpp) Negatīvu attieksmi iegūst gatavās, skaistās lelles, kuras ražotas masu tirāžā. Autors iesaka bērnam pagatavot lelli no vecas auduma salvetes, savīstot to tā, lai no diviem stūriem izveidojas kājas, no diviem citiem- rokas, no iesieta mezglas galva, un tad, ar zīmuli iezīmējot acis, degunu un muti, lelle ir gatava. Bet var arī nopirkt „skaisto” lelli ar īstiem matiem un krāsotiem vaigiem. Šī lelle spēs samaitāt veselīgo estētisko izjūtu uz visu mūžu. „Audzināšanā galvenais šeit ir kas cits. Kad bērna priekšā ir savīstītā salvete, tad viņam ar savu fantāziju klāt jāpievieno tās, kas šo lietiņu ļauj uztvert par cilvēku. Tā rosina smadzeņu attīstību, tā, pat kā piemērots darbs veicina rokas muskuļu attīstību. Ja bērns saņem tā saukto „skaisto” lelli, tad viņa smadzenēm vairs nav ko darīt”. (11, 38.lpp)

## 2.4. *Citu autoru rotaļlietu ieteikumi par rotaļlietām*

Krievu pedagogs un sabiedriskais darbinieks P.Redkins (1808.- 1891.) (19, 86.lpp) uzskata, ka jau pašā bērna dabā ir ielikta fantāzija. Ne velti bērni jauca, lai veidotu un radītu no jauna. Bieži mātes sūdzas, ka mājās viss tiek salauzts: rotaļlietas, priekšmeti, viss, kas gadās pie rokas. Bērni nojauca nevis, lai kaut ko sabojātu, bet gan, lai radītu no jauna. Tas nav tikai prieks par kaut ko saplēstu, bet tas dod pieredzi un zināšanas, attīsta garīgi un fiziski. P. Redkins iesaka dot tādas rotaļlietas, lai bērns sevi var parādīt darbībā. Tās ir smiltis, māls, vasks. Šajās spēlēs viņš iemācīsies, ko un kā radīt; attīstīsies viņa dotības un rokas, zināšanas un prasmes. Šajās spēlēs viņam nevajadzēs raudāt un saņemt pārmetumus par to, ko viņš gribējis taisīt, bet vēlāk izjaucis. Viņš būs apmierināts pats ar sevi. Radošajā darbā cilvēki pielīdzinās dievam.

Savukārt krievu pedagogs K.Ušinskis (20,557.lpp) uzskata, ka pieaugušie rotaļu var ietekmēt tikai tā, ka sagādā bērnam materiālu celtnēm. Celtni jau cels paši bērni. Nevajag domāt, ka visu šo materiālu var nopirkt veikalā. Bērni no skaistas mājas izveidos cietumu, no lellītēm sastādīts zaldātu rinda. Bērns neizmantos rotaļlietas pēc nopirktās nozīmes, bet izmantos tās tā, kā uz bērnu iedarbojas apkārtējā vide. (20, 557.lpp)

Arī latviešu autori rotaļlietā ir saskatījuši fantāzijas un prieka avotu. M.Štāla (4,350.lpp) atziņa ir, ka bērnība līdz septiņu gadu vecumam ir rotaļu laiks. Ja bērns pārāk agri sāk nodarboties ar intelektuālām lietām (lasīšanu, rakstīšanu), tad viņam rodas grūtības skolā 2.-3. klasē. Tikai nesaprātīgi pieaugušie, kuri nezina, ar kādu nopietnību bērni nododas rotaļām, var runāt par rotaļu ieilgšanu. Pirmā rotaļlieta bērnam jādod jau tad, kad viņš sāk tvert, taustīt un iepazīstoties ar rociņu, bāzt to mutē. Gumijas rotaļlietām ir tā priekšrocība, ka bērns ar tām nevar sevi savainot, tās ir arī viegli kopjams, tām jābūt izturīgām, piemēram, gumijas figūras, bumbas, klucīši.

Bērns no 1-2 gadu vecumam mīl rotaļāties ar klucīšiem, tādēļ, ka tie rada troksni. Viņš klucīšus stumda, sviež, tur katrā rokā un staigā četrpāpus. Vēlāk, 2-3 gadu vecumā, klucīšus jau izmanto kā celtniecības materiālu. Īpaši liels prieks ir izjaukt paša radīto. Šajā vecumā mīļa rotaļlieta ir arī gumijas bumba. M. Štāls (4, 350.lpp) uzskata, ka rotaļlietai svarīga ir forma, bet krāsa lielu lomu nespēlē. Pieaugušais ir tas, kurš māca bērnam saudzīgi izturēties pret rotaļlietām un nolikt tās vietā.

Krievu autore A. Spivakovska (21,144.lpp) uzskata: jo mazāks ir bērns, jo mazākam daudzumam rotaļlietu ir jābūt viņa uzmanības centrā. Līdz 1 gada vecumam būtu mērķtiecīgi dot 1 rotaļlietu, kuru var pakārt virs ratiņiem vai gultas. Vēlāk dot šo rotaļlietu aptaustīt ar rokām. No 1 gada- 2gadiem pieaug uzmanības apjoms un koncentrēšanās spējas, tādēļ ir lietderīgi dot iespēju atrast atšķirības un likumsakarības starp priekšmetiem. Labi, ja bērns salīdzina divas vienādas rotaļlietas, kuras atšķiras tikai ar krāsu vai lielumu. Lai attīstītu valodu un iepazīstinātu ar apkārtējo pasauli, ieteicams parādīt bērnam reālas lietas un priekšmetus, kā arī to attēlojums zīmējumos un bildēs. Tomēr uzmanības lokā nevajadzētu atrasties ne vairāk kā 4-5 dažādām rotaļlietām. Šis skaitlis nav nejaušs, bet to nosaka cilvēka uztveres būtība. Ja nosauc 10 dažādus priekšmetus, tad pirmajā reizē pat pieaudzis cilvēks nevarēs atcerēties vairāk par 7-8 vārdiem. Tas pierāda to, ka lielā rotaļlietu daudzumā bērns var apjukt, mesties no viena priekšmeta pie otra, izmētāt, lauzt, līdz beidzot kļūt vienaldzīgs pret tiem.

### **3. Industriāli izgatavoto rotallietu ietekme uz bērna personības attīstību**

Mainoties ekonomiskajai situācijai valstī, spriedze, kas jūtama sabiedrībā kopumā, netieši tiek novirzīta arī uz bērniem. Lai nodrošinātu iztiku un izglītību saviem bērniem vai arī lai celtu labklājību, vecāki strādā no agra rīta līdz vēlam vakaram. Aizvien mazāk laika ģimenei un bērniem. Rezultātā bērni draugu pulkā iekļaujas ar grūtībām, daži paliek agresīvi, citi vienaldzīgi, pat bailīgi. Bērnu kolektīvi kļūst skaļāki, haotiskāki, mazāk ieinteresēti kopīgām mērķtiecīgām darbībām. Vecāku autoritāte un mājas atmosfēra nosaka, cik bērns ir laimīgs, drošs un stabils, veidojot savstarpējas attiecības ar līdzcilvēkiem. No tās atkarīgs bērna raksturs – pārliecība par sevi, savām spējām, sirsnība vai atturība.

No Briseles 1.starptautiskās konferences „Alliance for Childhood” tiek saņemta ziņa –trīspadsmit mēnešus vecs mazulis sasprindzis vēro datora ekrānu, un mātes teiktais, ka dators ir daļa reālās pasaules, kas ir ap bērnu jau kopš dzimšanas. Tomēr izrādās, ka trīspadsmit mēnešus vecs bērns nav pats jaunākais datora lietotājs. Konferencē Briselē tiek minēts, ka ASV un tagad jau arī Eiropā radītas programmas zīdaiņiem no četrus mēnešu vecuma. Divu gadu vecumā trešā daļa amerikāņu bērnu katru dienu vismaz 40 minūtes pavada pie datora ekrāna. (15.) Vecāki, apzinoties savu atbildību par bērna sagatavošanu dzīvei tehnoloģiski augsti attīstītā sabiedrībā, cenšas pēc iespējas agrāk nosēdināt savus bērnus pie datora vai televizora.

Arvien jaunākiem bērniem parādās problēmas ar redzi, fiziskās sāpes un sasprindzinājums roku un plecu muskuļos. (15.)

Lietuviešu autore V.Vaicekauskiene (1.) izdara secinājumus, ka bērni, kas daudz laika pavada pie televizora:

- Vairs neprot kontaktēties,
- Sliktāk raksta un lasa
- Ar grūtībām izstāsta par notikumiem loģiskā secībā
- Viņiem ir sliktāka loģiska domāšana
- Vairs neprot spēlēt un izdomāt jaunas spēles
- Var sākt jaukt īstenību ar TV "īstenību"

- No dažādiem televīzijas filmu varoņiem apgūst muļķīgu vai pat agresīvu rīcību

Pareiza rotaļlietu izvēle ir atbildīgs uzdevums, kurš jāapzinās ne tikai atsevišķiem vecākiem un pedagogiem, bet visai sabiedrībai. Tieši sabiedrības viedoklis jābūt skaidram- komēs vēlamies,- lai bērns izaug par emocionālu cilvēku ar dziļām. Adevātām jūtām, kurš vajadzīgajā brīdī prot izrādīt gan mīlestību, gan dusmas, ja tas nepieciešams, vai arī gribam, lai viņš ir ciets, auksts un ļauns.

## 4. Pašdarinātās rotaļlietas pozitīvā ietekme uz bērna emocijām un jūtām

Katram no mums kādreiz ir bijusi kāda mīļākā rotaļlieta- lelle, lācītis, zaķītis. Šī vecā, noplukusi lietiņa saistās ar lielu mīļumu, kas kopā ar vecāku mīlestību nāk no tālajiem bērnības laikiem.

Jau kopš senatnes līdz pat mūsdienām tieši lellei ir bijusi centrālā vieta cilvēka dzīvē. Laika gaitā ir mainījies leļļu izskats un cilvēku attiecības ar tām. Pedagoģiskajā un psiholoģiskajā literatūrā ir pieminēta lelles īpašā vieta rotaļlietu klāstā, tomēr leļļu izmantošanas spēlēs un bērnu attīstības veicināšanā netiek pietiekami novērtēta, īpaši darbojoties ar bērnu un izvēloties viņam rotaļlietas.

Visas rotaļlietas nosacīti var iedalīt 3 grupās.

Pirmkārt- gatavās rotaļlietas no koka, metāla, plastmasas. Šo rotaļlietu negatīvā puse- tās neatstāj pietiekami daudz vietas bērna fantāzijai, jo ir gatavas un pabeigtas. Visizplatītākās ir lelles. Pirmajos dzīves gados tām vajadzētu būt fantāzijas rosinātājām ar savu vienkāršību, bet 6-7 gadu vecumā tās jau var skolot, ģērbt, ēdināt, ārstēt.

Otrkārt- pusgatavās rotaļlietas- būvklūči, konstruktori, bilžu klūči, mozaīkas u.c. Šo rotaļlietu priekšrocība- tās bērnam izvirza uzdevumus, kuru atrisināšanai vajadzīgas dažādas iemaņas un piepūle.

Treškārt- rotaļu materiāls- māls, smiltis, audums, papīrs, kartons, aukla, dzija, vilna utt. Rotaļu materiāls rada plašas iespējas bērna fantāzijas attīstībai.

A.Dauge rakstīja, ka radīšanas galvenais faktors, pats pamata spēks ir fantāzija. Cilvēks ar nabadzīgu fantāziju var izprast tikai to, ko redz tieši savu acu priekšā un katrā lietā redz tikai to, kas kuram katram pie pirmā skatiena krīt acīs. Kas nav apbalvots ar dzīvu fantāziju, tas nespēj sev spilgti stādīties priekšā to, kā nav tieši viņa acu priekšā. Viņš nevar iedomāties un iedzīvoties cita cilvēka dvēseles dzīvē. (17, 20.lpp; 18, 303.lpp)

Iztēli un emocijas veicinošas ir pašu gatavotās rotaļlietas, taču arī tikai tad, ja tajās vispateikts līdz galam. Punktiņu uz i ir uzlicis bērns.

Biežāk minētās pašu gatavotās rotaļlietas ir:

- Lelle (adītas, šūtas, tamborētas)
- Dzīvnieceņi (adīti, šūti un piepildīti ar vilnu)

- Bumbiņas (adītas, šūtas, izšūtas, tamborētas)
- Koka klucīši (apstrādāti tikai ar smilšpapīru)
- Kokā grebtas figūras (ar lauku dzīves atainojumu, pasaku motīviem)
- Mašīnas, rati, piekabes- no koka

Izgatavot var jebko- tam nav vajadzīgi lieli līdzekļi. Ir vajadzīgs laiks, pacietība un mīlestība. Tas ir tas, kas šodienas dzīvē mums pietrūkst pašiem pret saviem bērniem. Īpašas mīlestības izteicējas ir šūtās un pildītās lelles, tautā sauktas „lupatu” lelles. Rotaļājoties ar primitīvu lelli, bērnam sāk darboties trausls process. Ja bērns redz, ka viņa lelle ir primitīva un nepabeigta, viņš savās fantāzijās to pakāpeniski pilnveido. Šis process stimulē bērna dzīvības spēkus un var cilvēku pozitīvi ietekmēt visā dzīves garumā. Pastāv uzskats, ka fantāzija veicina smadzeņu attīstību. Pedagoģijā tiek atzīmēts, ka neatkarīgi no bērna vecuma galvenā un vērtīgākā rotaļlieta, ko mēs varam bērnam piedāvāt ir lelle- vislabākā- lupatu lelle.

Reizēm valda uzskats, ka zēni pret lellēm izturas nevērīgi, tomēr tas varētu būt pašu pieaugušo izveidotais stereotips, ka zēniem piemērotākas ir mašīnas. Lelles sevī glabā tik daudz pozitīva un bērnam nepieciešama, ka te nevar būt runa par konkrētu dzimumu.

Rotaļas ar lelli veicina bērna valodas attīstību, jo tajās tiek attēloti savi sarunu biedri- pats un lelle. Tas bagātina vārdu krājumu un attīsta valodu. Sarunās ar lelli atspoguļojas bērna domas un jūtas, izpaužas emocijas- prieks, raizes, bēdas, sajūsma. Var novērot runas manieri, kādā sazinās viņa tuvie cilvēki- vecāki, audzinātāji un citu pieaugušo attieksmi pret dzīvi, izmantojot savu dzīves pieredzi. Reizēm vecākiem ir lietderīgi paskatīties uz bērna rotaļu no malas, lai ieraudzītu bērna pieradumus jaunā gaismā. Bērna rotaļās ar lelli izpaužas viss, par ko mazulis uztraucas, pēc kā ilgojas, uz ko dusmojas. Apmīļojot savu lelli, bērns netieši norāda, kādu mīlestību un rūpes vēlētos saņemt pats. Tieši lelle ar savu mieru, līdzsvaroto garstāvokli kompensē tās negācijas, kuras valda bērnam. Reizēm arī to, ko bērnam, nesniedz ģimene- māte, tēvs, viņš cenšas saņemt no lelles.

Pašdarinātā lelle ar savu vienkāršību, pacietību un sirsnību cits citu rotaļu klāstā vienmēr ieņems īpašu vietu un tāda saglabāsies visas dzīves laikā. Bērniem lelle ir kā draugs, viņi ar lelles palīdzību meklē savu „ES”, izspēlējot visdažādākās dzīves ainas. Bērns ar lelli var dalīties visslēptākajās domās, viņa ir kā labākais draugs, kuram var uzticēt visus savus noslēpumus.

## 5. Pētījums par rotaļlietu un bērna rotaļāšanās stilu

Pētījums tika veikts autore bērnudārzā, tāpēc ar vidi un bērniem autore jau ir pazīstama. Autore pētījumā izmanto empīrisko metodi, kurā notika pārrunas ar katru vecāku, tika veikts bērna novērojums, lai noskaidrotu bērnu darbību un emociju maiņu rotaļu laikā, kā arī vecāki un pedagogi veica anketēšanu.

Pētot pašdarinātās rotaļlietas vietu bērna dzīvē, tika meklētas atbildes uz vairākiem jautājumiem, kas saistīti ar rotaļu, rotaļlietu, bet īpaši ar pašdarinātās rotaļlietas vietu 3-4 g.v. bērnu emociju un jūtu veidošanās procesā.

Pētījumā piedalījās Rīgas PII "xxx" 14 bērni 3-4 g., 4 pirmsskolas skolotāji, kā arī bērnu vecāki. Autore šo pētījumu veica 4 mēnešus.

Šī pētījuma uzdevums, bija redzēt, kā mainās bērnu emocionālais stāvoklis rotaļu laikā, kad viņš spēlējās ar pašgatavotām rotaļlietām, mašīnām, mīkstajām mantām, klučiem u.c. mantām, kā arī viņu sadarbība ar pārējiem bērniem.

Autore pētījuma laikā novēroja, ka pašdarinātās rotaļlietas bērnu ietekmē daudz pozitīvāk, bērni spēlējās ar smaidu, bez vardarbības un spēka, ko nevarētu teikt par automašīnām.

### 5.1. *Datu apstrāde un interpretācija.*

Pētījumā tika noskaidrots bērnu darbību un emociju maiņu, to biežumu brīvās rotaļas laikā. Piedalījās 14 bērni vecumā 3-4 gadi. Bērni kopā spēlējās un mācās jau divus gadus, viena meitene ir pienākusi nesen, taču ļoti ātri adoptējās un atrada kopīgu valodu ar pārējiem. Bērni nāk no sociāli labvēlīgām ģimenēm. Grupā ir zēns ar runas traucējumiem un meitene, kura runā gan krievu, gan latviešu valodā. Bērni savā starpā ir ļoti draudzīgi un izpalīdzīgi.

**Alise** 3,4- ļoti draudzīga, vienmēr ar kādu kopā spēlējās, labprātīgi dalās ar mantām un sagaida to arī no pārējiem, ja kāds rīkojas pretēji un nedalās ar mantām, tad sūdzas skolotājam. Rotaļā ir ļoti skaļa un vienmēr grib būt līdere, ja tas neizdodas, tad atrod sev citu partneri ar ko spēlēties. Ģimenē vienīgais bērns.

**Mikus** 3,1- kluss un kautrīgs. Visjaunākais no bērniem. Ļauj sevi apcelt un neiebilst, ja kāds atņem rotaļlietu. Parasti spēlējās viens pats. Vienmēr visu dara ļoti kārtīgi un rūpīgi. Ja kāds bērns izdara pāri, nesūdzas skolotājam, bet novēršas no visiem un aiziet uz visklusāko vietu, kur

viņu netraucē. Ļoti bailīgs ja liek kaut ko izdarīt, nepārliecināts pār sevi. Ģimenē dzīvo kopā ar mammu un omīti, jau no bērnības ir uzaudzis bez tēva.

**Elizabete** 3,5- klusa, bet ļoti draudzīga. Ļoti ilgs laiks paaet, kamēr pierod pie apkārtējās vides, vismaz 2h pēc vecāku atvešanas ar nevienu nerunā un spēlējas vienatnē. Pieradusi pie vides ir ļoti runātīga un draudzīga. Draugi viņai ir visi un spēlējas ar visiem. Patīk skatīties grāmatas un ļoti uzmanīgi klausās ja viņai lasa viņas priekšā. Ģimenē runā divās valodās- latviešu un krievu, tāpēc ar teikuma noformulēšanu ir mazas grūtības.

**Adriāns** 3,9- līderis, vienmēr grib būt visur pirmais un ja nepanāk savu, tad ir agresīvs (iekausta bērnus). Ja kāds nedalās ar mantām tad tas viņam vairs nav draugs un var arī iebļaut sejā. Pēc dabas ļoti ātrs, darbus veic ļoti akurāti un ātri. Labprātīgi palīdz skolotājam sadzīves lietās. Kaut arī mēdz bērniem nodarīt pāri, draugi viņam vienmēr ir. Vislabāk padodas likt puzles. Nepatīk ja viņu samīļo un pats arī neizrāda nekādas mīluma pazīmes. Skolotāju luteklis.

**Miks** 3,6- mīļākā rotaļlieta ar ko spēlējas ir pistole, bērnu dārzā tādas nav pieejamas, tāpēc izdomā joku pistoli un visus šauj nost, tas varētu būt izskaidrojams ar to, ka tētis ir policists un mājās visu laiku pērk pistoles, ja viņam tiek aizrādīts, tad pistoles vietā ir zombiji kas uzbrūk cilvēkiem. Citas rotaļlietas labprātīgi neizvēlas. Uzaudzis šķirtā ģimenē ar diviem lielākiem brāļiem. Pēc dabas ļoti draudzīgs un izpalīdzīgs, vienmēr palīdzēs bērniem un skolotājiem.

**Adele** 3,6- klusa, vēro visus. Labprātīgi ielien klēpī un var tur nosēdēt visu dienu. Uzdodot jautājumus, ļoti nedroši atbild, baidoties kaut ko nepareizu pateikt. Draudzējas ar visiem, bet pati sarunu neuzsāk. Ļoti patīk vērot visu no malas. Vienmēr palīdzēs mazākiem bērniem- apģērbties, salasīt mantas u.c..

**Estere** 4,2- kautrīga, klusa, nerunā ar nevienu. Parasti stāv maliņā un uz visiem skatās. Ar bērniem īsti negrib spēlēties, staigā visu dienu līdz skolotājam un runā tikai ar viņu. Savas mantas ļoti sargā un pārdzīvo, ja kāds viņai to atņem, tā viņai ir kā drošības sajūta. Darbiņus veic ļoti lēni, bet akurāti un precīzi.

**Marija** 3,5- draudzīga, vienmēr pieies pie visiem bērniem un aprunāsies. Mīļākā nodarbe- krāsojamā grāmata. Krāsot izvēlas vienmēr un visur, izkrāso tos ļoti rūpīgi un koši. Sāpju līmenis ļoti augsts- krīt, lēkā, sasitas, bet nekad nesūdzēsies par to. Ļoti sportiska un viszinoša meitene. Jāzina vienmēr dienas rīts.

**Leo** 3,7- mīļākā nodarbe uzturēties laukā un ķert visādus kukaiņus- dabas mīlis, Ar mazākiem bērniem nevēlas spēlēties. Ar mantām dalās, bet arī izvēlas bērnus ar kuriem to darīt. Komunikabls. Iesaistās visās spēlēs. Pēc dabas kluss.

**Ralfs** 3,5- bailīgs, satrūkstas no katras mazākās skaņas. Samīļoties nevēlas, bet pieaugušajam vienmēr jāatrodas tajā pašā telpā, savādāk paliek ļoti nervozs un sāk raudāt. Valodas traucējumi, tāpēc grūti komunicēt ar bērniem. Ļoti draudzīgs un labprātīgi komunicē ar visiem.

**Amēlija** 4,1- klusa, draudzīga. Patīk spēlēties ar lellēm un pucēties. Katru dienu vēlas skolotājam sapīt matus un uzlikt kādu rotu. Mazliet kautrīga, bet kad iejūtas barā, tad atraisās un var kļūt ļoti skaļa. Vēro katru skolotājas solu, jo baidās tikt uzrunāta.

**Haralds** 3,7- grupas līderis. Zinātkārs. Patīk grāmatas par dabu, kukaiņiem un mašīnām. Visi viņam ir draugi, tikai dažreiz pats izvēlas vai draudzēties. Savas rotaļlietas vienmēr dos spēlēties, tā vietā pats atradīs kādu citu nodarbi. Mīļš gan pret bērniem, gan skolotājiem. Visi būs samīļoti. Patīk sportot un piedalīties visās aktivitātēs.

**Gustavs** 3,6- kluss, emocijas tur sevī un neizrāda tās. Visu dienu uzdod jautājumus un komentē pats savu darbību. Spēlējas pārsvarā viens pats, vai arī kopē visus pārējos. Labprāt spēlējas kinētiskajām smiltīm vai plastilīnu.

**Laura** 3,4- emocionāla, rīta cēlienu runā tikai par mammu. Bērni ar viņu grib spēlēties, bet viņa izvairās. Grupā uzskata tikai vienu bērnu par savu draugu, ar viņu arī spēlējas, smejas un ir pozitīva. Grupiņā vēl nāk ar knupi. Visu dienu vēlas, lai viņu samīļo kāds pieaugušais un izvēlas sēdēt klēpī.

Šie bērni tika vēroti pētījuma laikā, tika noskaidrotas viņu mīļākās rotaļlietas, kā arī viņu emocijas rotaļu laikā. Pētījumā piedalījās arī vecāki, kuriem tika uzdoti jautājumi par viņu mīļākajām rotaļlietām.

Kā savu mīļāko rotaļlietu vērtē paši bērni?

Mana mīļākā rotaļlieta	Kādu rotaļlietu es Ņemtu līdzī gultā	Kādu rotaļlietu es Ņemu, ejot ciemos	Kādu rotaļlietu es Ņemu, braucot tālu projām
Lelles(tajā skaitā 1 Pašu gatavotā)- 3 Pērtiķis- 1 Mašīnas- 6 Pistoles-1 Sunītis- 2 Cūciņa Pepa- 1	Lelli- 3 Lāci-1 Sunīti-4 Cūciņa Pepa-1 Pērtiķis-1 Pelīti-1 Kaķi-1 Lego vīriņš-1 Zaķi-1	Puzli-1 Lego-1 Runājošo lelli-1 Neņemu-6 Mašīnas-4 Pērtiķi-1	Lelli-3 Cūciņa pepa-1 Mašīnas-4 Pērtiķi-1 Neņemu- 4 Suni-1

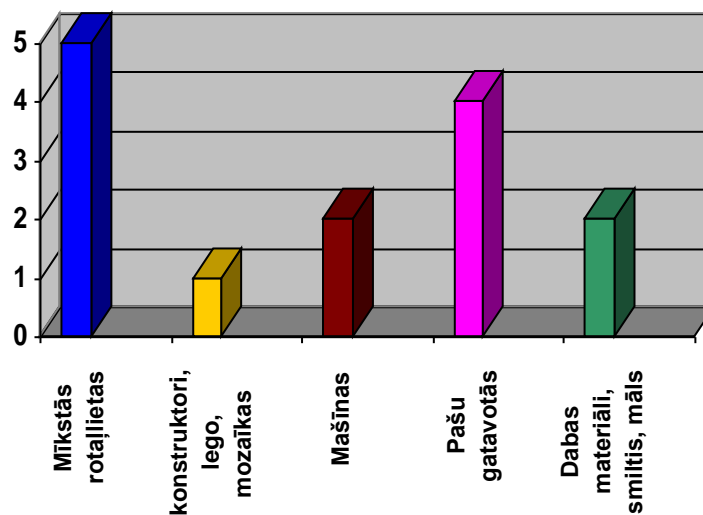
Pēc aptaujas datiem, bērnu iecienītākā rotaļlieta ir mašīnas. (Mašīnas kopumā minētas 14 reizes.)

**Vismīļākās rotaļlietas var atrast ailē „Kādu rotaļlietu es ņemu līdzī gultā”. Šeit neparādās neviena no agresīvajām, lētajām, sekļajām rotaļlietām. Gulta ir tā vieta, kur gribas izjust sevišķu mīlumu un pieskāriena siltumu, tāpēc vairums rotaļlietu ir mīkstās.**

Tikai viens bērns ir minējis lego vīriņu.

Autores vērojums par rotaļlietām, ar kurām visbiežāk rotaļājas bērni.

Bērnu iecienītās rotaļlietas.



Pētījums rāda, ka pašgatavotās rotaļlietas ieņem augstu vietu bērnodārzā. Mājās, savukārt, ar pašu gatavotajām rotaļlietām spēlējas tie bērni, kuri apmeklē bērnodārzu.

Visaugstāk novērtētas ir mīkstās rotaļlietas, kas kompensē pašu gatavotās rotaļlietas emocionālo nepieciešamību pēc siltuma, maiguma, mīkstumā. Īpaša vieta ir dabas materiāliem, arī ūdenim, smiltīm.

	Bērna vārds	Sadarboj ar citiem bērniem		Meklē kontaktu ar kādu bērnu		pakļaujas		Spēj piekāpties		Prot rotaļāties vienatnē		Dzīves-priecīgi smejas		Žēlo otru, izrāda empātiju	
		Laiks	laiks/min.	Reizes	Laiks/min.	reizes	Laiks/min.	Reizes	Laiks/min.	reizes	Laiks/min.	reizes		reizes	Laiks/min.
1.	Haralds	3	10	1	5	3	3	4	5	1	2	3	2	3	1
2.	Alise	2	5	2	1	1	5	-	-	1	14	3	4	-	-
3.	Ralfs	1	3	1	-	2	2	3	3	-	-	4	4	-	-
4.	Amēlija	2	4	1	12	1	1	1	2	1	4	-	-	-	-
5.	Adele	2	3	1	5	3	3	4	5	1	2	3	2	3	1
6.	Adrians	3	8	1	-	1	3	1	1	1	11	2	5	2	1

7.	Leo	3	5	1	3	1	1	1	1	1	10	3	2	2	2
8.	Miks	3	5	1	10	1	5	1	5	-	-	1	2	1	3
9.	Mikus	1	2	1	12	1	1	1	1	1	4	-	-	-	-
10.	Marija	1	6	1	15	-	-	-	-	1	10	-	-	-	-
11.	Gustavs	1	1	2	2	2	4	-	-	1	20	-	-	-	-
12.	Elizabete	2	6	2	7	1	5	1	5	-	-	1	1	-	-
13.	Estere	1	4	-	-	-	-	2	1	1	20	-	-	-	-
14.	Laura	1	10	1	2	3	4	3	-	1	10	1	1	2	2

Bērna Vārds	Dusmojas, Apvainojas		Maina Garastāvokli		Kaujas, kļūst, agresīvs		Lauž, rotallietas,		Veic citu emocionālu darbību		Cita emocionāla darbība,
	Reizes	Laiks/min.	reizes	Laiks/min.	reizes	Laiks/min.	Reizes	Laiks/min	reizes	Laiks/min	
Haralds	-	-	-	-	-	-	-	-	1	7	Lepojas ar Paveikto
Alise	1	2	1	1	1	1	-	-	-	-	
Ralfs	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	Pārdzīvo, ja kāds negrib rotalāties
Amēlija	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	
Adele	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Adrians	1	2	2	1	-	-	-	-	-	-	

Leo	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Miks	1	4	-	-	-	-	-	-	1	1	Raud, žēlojas
Mikus	-	-	-	-	-	-	-	-	1	10	Aizsapņojas, zaudē realitāti
Marija	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Gustavs	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	
Elizabete	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Estere	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Laura	1	2	1	3	-	-	-	-	1	5	Raud

Lai izpētītu bērnu emocionālās izpausmes rotaļās, tika veikta novērošana.

Bērni, tāpat kā pieaugušie, nevēlas palikt vieni. Viņi meklē draugus, rotaļu biedrus. Pētījums liecina, ka kontaktu meklēšana nav vienreizējs process. Pusstundas laikā bērni gluži kā skudriņas skraida cits pie cita. Attiecību noturības ilgums ir atkarīgs nevis no paviršām, virspusējām attiecībām, bet no jūtu noturīguma.

**Pārskatot visus pozitīvās darbošanās, priecē, ka to ir vairāk nekā negatīvo.**

Taču negatīvā darbība ir salīdzinoši augstā līmenī, kas bieži rada mikrovides izmaiņas tik mazā kolektīvā kā bērnodārzu grupiņa. Līdz ar to pašām audzinātājām ir grūtāk strādāt.

Pozitīvās un negatīvās darbības salīdzinājums.

Pozitīvā darbība

Bērna darbība	Reizes	Laiks/min.
Pakļaujas	20	37
Spēj piekāpties	22	29
Izrāda empātiju. žēlo otru	13	10
Dzīvespriecīgi smejas	21	23

### Negatīvā darbība

Bērnu darbība	Reizes	Laiks/min.
Kaujas	1	1
Lauž rotaļlietas	-	-
Maina garastāvokli	7	6
Raud, dusmojas	7	10

Savukārt bērni, kuri izrāda negatīvās emocijas- raud, žēlojas, grib, lai tos samīļo, pažēlo, paglāsta, paņem klēpī. Bieži vien tas, kas nav dabūjis mājās, tiek prasīts no sveša cilvēka- audzinātāja, vēlāk- skolotāja.

Bērni, kuri ir inerti emociju izpausmēs, aizsapņojās, zaudē realitāti, jau ir pietiekami daudz saņēmuši no šīs pasaules. Apsekojot šīs ģimenes, var redzēt, kādu vietu ieņem bērns, un kādas ir viņa attiecības ar rotaļlietu.

**Vecākiem tika uzdots jautājums- kāda ir bijusi pašu vecāku mīļākā rotaļlieta, vai tā ir saglabājusies, vai ar to tagad rotaļājas viņu bērni.**

5 vecāki par savu mīļāko rotaļlietu min lelli;

3 vecāki- lācīti;

6- neatceras;

Vēl tiek minēti: pērtiķis-1; zaķis-1; zaldātiņš-1; mašīna-1

Par ļoti lielu izbrīnu, bija tas, ka nevienam vecākam nav saglabājusies viņu mīļākā rotaļlieta.

**Vecākiem un pedagogiem tika uzdots jautājums par attieksmi pret lellēm Bārbijām un rotaļlietām- ieročiem.**

**Vecāku attieksme pret bārbijām ir 13%- pozitīva, 54%- negatīva, 31%- neitrāla.**

**Pedagogu attieksme pret bārbijām (4 audzinātāju atbildes) ir 32%- pozitīva, 68%- negatīva.**

Pozitīvo atbilžu motivācija:

- glītas lelles, modernas, labi noder apšūšanai
- mums pašiem nepatīk, bet tāpēc neliedzam ar tām spēlēties saviem bērniem

- tā ir modes lieta. Skaistulītes, kuras var ģērbt pēc pēdējās modes un taisīt frizūras.

Neskatoties uz reklāmām žurnālos un veikalu skatlogos, lielākā daļa vecāku un pedagogu noliedz šīs rotaļlietas pozitīvo ietekmi uz bērnu. Negatīvo attieksmi pauduši 54% un 68% pedagogu.

**Vecāku attieksme pret rotaļlietām- ieročiem ir 2%-pozitīva, 7%- vienaldzīga, 7%- atzīst ūdens šaujamos, šautriņas, 84%- negatīva.**

**Pedagogu attieksme pret rotaļlietām- ieročiem ir 13%- atzīst ūdens pistoles, šautriņas, 87%- negatīva**

Atzīšanās motivācija:

- mest šautriņas ir jautri
- mešanas kustības ļauj bērniem izlādēties
- šaušana mērķī vingrina bērnu

84% vecāku un 87% pedagogu noliedz šaujamieročus kā rotaļlietas. Kopējais viedoklis ir tāds, ka tie neveicina bērnos tikumiskās vērtības.

**Vecākiem tika uzdots jautājums par attieksmi pret komiksiem un kompjūteriem. Audzinātājiem, zinot, ka pirmsskolas iestādē „nerotaļājas” ar kompjūteriem, tika uzdots jautājums par attieksmi pret komiksiem.**

**Vecāku attieksme pret komiksiem un kompjūteriem ir 13%- neitrāla, 28%- negatīva, 59%- pozitīva.**

**Pedagogu attieksme pret komiksiem ir 13%- pozitīva, 25%- neitrāla, 62%- negatīva.**

Kāda audzinātāja negatīvo attieksmi pret komiksiem motivē šādi: cenšos pēc iespējas retāk tos rādīt bērniem. Kaut vai bilžu dēļ- visi zvēri tur ir neglīti un ilustrēti.

Pozitīvās attieksmes motivācija:

Komiksi- mudina bērnu lasīt, veicina humora izjūtu, māca cīnīties pret ļaunumu;

Kompjūteri- attīsta loģisko domāšanu, prātu, reakciju. Tur ir interesanta darbību maiņa, mudina bērnu lasīt. Var spēlēt aizraujošas un pamācošas spēles. Bērnam ir vienam pašam ar ko noņemties, tajā laikā viņš nevienu netraucē.

*Pēc autora domām šī ir degradācija, kurā zinātnes un tehnikas vārdā tiek ieģrūsti mūsu bērni. Sekas parādīsies vēlāk- pēc vairākiem gadiem, jo runa nav par pusaudžiem, kuri apgūst jaunākās datoru programmas, bet par pirmsskolas vecumu.*

59% vecāku atzīst komiksu un audzinošo lomu, 13% pedagogu iestājas par komiksiem. Pedagogu attieksmi nosaka pedagoģiskās izglītības līmenis, kurš tomēr ir augstāks pedagogu vidū, nekā vecāku.

Aptaujas rezultātā noskaidrojās, pēc kāda principa rotaļlietas izvēlas saviem bērniem vecāki un pēc kādiem pedagogi.

**Rotaļlietu izvēle vecāku skatījumā ir 17%- gatavo paši, 13%- pēc esošās modes, 20%- pēc lietošanas noderīguma, 50%- pēc attīstošām īpašībām.**

**Rotaļlietu izvēle pedagogu skatījumā ir 25%- gatavo pašas, 75%- pēc attīstošām īpašībām.**

59% un 75% pedagogu izvēlas rotaļlietas, kuras attīsta bērnu. Tās parasti nav dārgas, ir pietiekami estētiskas un neprasa papildus pūles, ievadot bērnu rotaļās, ne no vecākiem, ne audzinātājiem.

Tomēr pedagogi izsaka vēl kādu vēmi- iegādājoties tādas rotaļlietas, kuras rosinātu bērnu fantāziju, jūtu un maņu attīstību. Tām noteikti jāatbilst vecumam. Tās nedrīkst ierobežot radošo iztēli, bet vienlaikus tām jāattīsta gan bērnu iztēli, gan domāšanu. Tām ir jābūt pēc iespējas vienkāršākām un dabiskākām, nekrāsotām, nelakotām. Mīkstām un mīļām.

**Turpinot noskaidrot vecāku attieksmi pret pašdarinātajām rotaļlietām, tika jautāts gan par interesi, gan par vēlmi pašiem tās gatavot.**

**Vecāku interese par pašu gatavoto rotaļlietu:**

- 6 gatavo reti;
- 5 negatavo paši;
- 3 gatavo paši.

Uz jautājumu, vai vecāki nevēlas iemācīties tās gatavot, pozitīvu atbildi deva tie vecāki, kuri tika iepazīstināti ar pašu gatavotās rotaļlietas būtību, kuri redzēja, ka ar labiem panākumiem ar to nodarbojas viņu bērnu audzinātājas.

**Vecāku vēlme iemācīties gatavot rotaļlietas pašiem:**

- 7 vēlas iemācīties;
- 5 nevēlas;

- 2 nezina, nemāk pateikt.

*Visbiežāk dzirdētā atbilde, kāpēc vecāki to nevēlas darīt, bija: laikietilpīgi, nevajadzīgi, nav pacietības un vēlēšanās, nav laika, nav gribēšanas, veikalā vienalga ir skaistākas, es neko nesaprotu no rokdarbiem.*

*Tā kā 6 vecāki gatavo rotaļlietas reti, viņiem nav arī iemaņu un prasmju to darīt, bet 5 vecāki negatavo nemaz, tad audzinātājiem šeit paveras interesants un regulārs darbs ar 11 vecākiem, kuri vēlas mācīties un 3, kurus varētu ieinteresēt*

#### **Pētījuma rezultātā var secināt:**

- Svarīga ir pašu vecāku attieksme pret rotaļlietu;
- Brīvā laika kopīga pavadīšana- svarīga vecāku un bērnu emocionālās tuvināšanās iespēja;
- Pedagoģiskās iestādes, audzinātāju lielā loma veselīga pasaules uzskata veidošanā, rotaļlietu izvēles popularizēšanā;
- Mīkstās rotaļlietas ieņem nozīmīgu vietu bērnu rotaļlietu pasaulē, tās mēģina aizvietot pašdarināto rotaļlietu trūkumu;
- Kompjūteri, datori ieņem pārlietu lielu vietu pirmsskolas bērnu dzīvē, tie veicina pāragru intelektualizāciju, emociju notrulināšanos.

## ***5.2. Ieteikumi vecākiem, pedagogiem un pārējiem interesantiem, lai veicinātu bērnu emociju veidošanu***

1. Dienas kārtības ievērošana. Savs laiks darbam un rotaļām, savs atpūtai, pastaigai. Esiet pēc iespējas vairāk kopā ar bērniem.
2. Nepārslogot bērnu ar nevajadzīgiem iespaidiem (uzturēšanās dažādās nepiemērotās un vecumam neatbilstošās vietās, viesībās, teātra izrādēs u.c.) pārlietu liels dažādu mantu un lietu radīs tikai neizpratni par pasauli, tās parādībām un notikumiem.
3. Maksimāli ierobežot TV programmu skatīšanos, nepieļaut pirmsskolas vecuma bērna „rotaļāšanos” pie datora, tā vietā izmantot labāk grāmatas, konstruktorus, pašdarinātās rotaļlietas.
4. Atrast bērna vecumam piemērotu nodarbošanos brīvajā laikā, veidot viņa izzināšanas intereses.
5. Ļauj bērnam darboties brīvi un radoši. Neliegt iespēju izmantot rotaļām dažādus ģimenes kopīgos sadzīves priekšmetus: koka karotes, stampiņas, veļas kņāģus, bļodas, segas.
6. Bērnām klāt esot, vēlāk arī kopā ar viņu, censties izgatavot pašu darinātu rotaļlietu. Jauniegūtajām rotaļlietām radīt emocionālo klimatu jaunajos apstākļos.
7. Māciet ticēt brīnumam, priecāties par mazu, niecīgu, bet no sirds nākušu dāvanīgu. Veidojiet pārsteiguma momentu svētkos.
8. Saglabājiet savu bērna rotaļlietu bērnu bērniem. Kas cits to darīs, ja ne Jūs?
9. Lai katra darbošanās izdomas, fantāzijas un pozitīvo emociju pilna!

## Secinājumi

1. Emocionālās pasaules bagātināšanās notiek saskarsmes rezultātā- caur sižetiskām lomu rotaļām, tautas rotaļām, dzejoļiem, dziesmām, pirkstu spēlēm un pašdarinātajām rotaļlietām
2. Rotaļlietu gatavošana sagādā bērnam lielu prieku un gandarījumu par paveikto
3. Bērnība līdz 7 gadu vecumam ir rotaļu laiks. Pāragra bērna veidošana par pieaugušu cilvēku var radīt disharmoniju bērnībā, bet ar laiku visā sabiedrībā
4. Bērniem vieni no pirmajiem estētiskajiem un morālajiem priekšstatiem saistās ar rotaļlietu, tādēļ pie tās izvēles ir jāpiedomā īpaši
5. Jo rotaļlieta būs primitīvāka un negatīvāka agrajā bērnībā, jo vairāk attīstīsies bērna fantāzija vēlākajos gados
6. Pašdarinātās rotaļlietas var ieņemt lielu vietu bērna jūtu sfēras veidošanā ar savu mīlumu, maigumu, uzticību, estētiskajām vērtībām
7. Pašdarinātās rotaļlietas nozīmīgums īpaši palielināsies sabiedrībā, ja tiks popularizēta pati tās ideja, rīkoti kursi un semināri gan vecākiem, gan pedagogiem

## Izmantotās literatūras saraksts

1. Vaicekauskiene, V. (1999). *Ētika*. Rīga: Zvaigzne ABC.
2. Students, J. (1928). *Ievadījums psiholoģijā*. Rīga: Centrālās izglītības savienības izdevums. Nr.12.,
3. Vorobjovs, A. (1996). *Psiholoģijas pamati*. Rīga: Mācību apgāde.
4. Štāls, M. (1927). *Audzināšana un mācīšana agrā bērnībā*. Rīga: Valters un Rapa.
5. Students, J. (1935). *Bērna, pusaudža un jaunieša psiholoģijā*. Rīga.
6. Svenne, O. (1930). *Modernie audzināšanas jautājumi*. Rīga: Auseklis.
7. Students, J. A. (1998). *Vispārīgā psiholoģija 1.daļa*. Rīga: Raka.
8. Plotnieks, I. (1998). *Psiholoģija ģimenē*. Rīga: Zvaigzne.
9. Lieģeniece, D. (1995). *Rotaļas nozīme bērna pašattīstības sekmēšanā*. Liepājas Pedagoģijas augstskola.
10. Holeciova, O. Klindova, L.,Berdihova, J. (1967). *Rotaļas bērnudārzā*. Rīga: Zvaigzne.
11. Pontāga, I. (1988). *Rotaļas metodes un paņēmieni bērnu apmācībā trešajā un ceturtajā dzīves gadā*. Rīga: LTIM.
12. Svešvārdu vārdnīca (1978). Rīga: Liesma.
13. Dēķēns, K. (1917.-1927). *Latvijas skolotāju savienība*. Rīga: LSS izdevums.
14. Meikšāne, Dz. (1998). *Psiholoģija mums pašiem*. Rīga: Raka.
15. Vasile, R. (2000). *Jāveido jauna izpratne par bērnību.*//Mans mazais.-Nr.11
16. Педагогическая энциклопедия.- М.: Издательство Советская энциклопедия. 1965.- 912 столб.
17. Dauge, A. (1920). *Bērns radīšanas darbā*. Maskava: Tautas izglītības komisariāta izdev..
18. Božoviča, L. (1975). *Personība un tās veidošanās skolas gados*. Rīga: Zvaigzne.
19. Буре Р. Воспитатель и дети.- М.:Просвещение. 1985.-86 с.
20. Ушинский К. Д. Избранные сочинения.- М.:Просвещение. 1968.-557 с.
21. Спиваковская А.С. Игра- это серьезно.- М.: Педагогика. 1981.-144 с.
22. Zelmenis, V. (2000). *Pedagoģijas pamati*. Rīga: Raka.
23. Монтессори М. Руководство к моему методу.- М.: Пер. с итал. 1961.-64с.

## **Pielikums**

## Anketa vecākiem

1. Kāda bija Jūsu mīļākā rotaļlieta, vai tā ir saglabājusies, vai ar to tagad rotaļājas Jūsu bērni
  
2. Kāda ir Jūsu attieksme pret lellēm Bārbijām. Kāpēc?
  - Pozitīva
  - Negatīva
  - Neitrāla
  
3. Kāda ir Jūsu attieksme pret rotaļlietām- ieročiem. Kāpēc?
  - Pozitīva
  - Negatīva
  - Neitrāla
  
4. Kāda ir Jūsu attieksme pret komiksiem un kompjūteriem. Kāpēc?
  - Pozitīva
  - Negatīva
  - Neitrāla
  
5. Jūsu skatījumā bērnam vajadzīgā (nepieciešamā) rotaļlieta. Kāpēc?
  
6. Kāda ir Jūsu interese par pašu gatavoto rotaļlietu?
  
7. Kāda ir Jūsu vēlme iemācīties gatavot rotaļlietu pašiem. Kāpēc?

Paldies par atsaucību!

## Anketa pedagogiem

1. Kāda ir Jūsu attieksme pret lellēm Barbijām. Kāpēc?
  - Pozitīva
  - Negatīva
  - Neitrāla
  
2. Kāda ir Jūsu attieksme pret rotaļlietām- ieročiem. Kāpēc?
  - Pozitīva
  - Negatīva
  - Neitrāla
  
3. Kāda ir Jūsu attieksme pret komiksiem un kompjūteriem. Kāpēc?
  - Pozitīva
  - Negatīva
  - Neitrāla
  
4. Jūsu skatījumā bērnam vajadzīgā (nepieciešamā) rotaļlieta. Kāpēc?

Paldies par atsaucību!